

MANAGEMENTSAMENVATTING

Achtergrond onderzoek

In het kader van de aankomende Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche (Wrp) heeft de minister van Veiligheid en Justitie (VenJ) een nulmeting voor een (deel)evaluatie van de Wrp aan de Tweede Kamer toegezegd. In opdracht van het WODC heeft Regioplan onderzoek gedaan naar de sociale positie van sekswerkers in Nederland.¹

In deze studie gaat het nadrukkelijk om de door sekswerkers *gepercipieerde* sociale positie: de ervaringen en meningen van de geïnterviewde sekswerkers zelf staan centraal. De mogelijkheid bestaat dat de ervaringen van de onderzoekspopulatie in meer of mindere mate verschillen van de groep sekswerkers die niet in het onderzoek betrokken zijn. Het risico van sociaal-wenselijke antwoorden van geïnterviewden hebben wij op verschillende manieren proberen te minimaliseren; dat hiervan in zekere zin toch sprake was, valt echter niet uit te sluiten.

In het onderzoek is onder meer gekeken naar de vrijwilligheid van het beroep, de arbeidsrelatie tussen sekswerkers met de (eventuele) werkgever of exploitant, de bejegening van sekswerkers door maatschappelijke instituties, en de gezondheid en welbevinden van sekswerkers. Daarnaast is er aandacht voor een aantal andere onderwerpen zoals startleeftijd, arbeidsverleden, werkplekken, inkomsten, toekomstplannen en verbeterpunten voor de seksbranche volgens sekswerkers.

De resultaten van het onderzoek worden op punten vergeleken met de resultaten van het onderzoek dat Regioplan in 2006 in opdracht van het WODC uitvoerde naar de sociale positie van sekswerkers in Nederland. Omdat de responsgroepen van beide onderzoeken van elkaar verschillen – onder meer wat betreft leeftijd en brancheonderdeel waar zij werkzaam zijn – is deze vergelijking indicatief van aard.

Aanpak

Er is een grootschalige meting onder ruim 360 sekswerkers uit verschillende delen van de seksbranche uitgevoerd. We interviewden sekswerkers die werkzaam zijn in vergunde bedrijven in heel Nederland; deze gesprekken vonden face to face plaats. Daarnaast werden telefonische interviews afgenomen met zelfstandige escortwerkers en thuissekswerkers die hun

---

¹ Dit onderzoek is een van de drie deelonderzoeken die het WODC in 2013 en 2014 heeft laten uitvoeren. De andere twee onderzoeken hebben betrekking op het toezicht en de handhaving van de seksbranche en op illegaliteit en uitbuiting binnen de seksbranche.

diensten via internet aanbieden. Respondenten kregen bij deelname een vergoeding aangeboden. Interviews werden afgenomen in het Nederlands, Thai, Spaans, Roemeens, Hongaars, Bulgaars of Engels.

De interviews zijn afgenomen met sekswerkers die woonachtig en/of werkzaam zijn in circa zestig Nederlandse gemeenten. Gemeenten waar de meeste geïnterviewde sekswerkers wonen en/of werken, zijn Amsterdam (52 interviews), Den Haag, (49 interviews) en Rotterdam (41 interviews).

Respons en verdeling

Van de 267 benaderde exploitanten/werkgevers van raamprostitutiepanden, clubs, privéhuizen, escortbedrijven en massagesalons waar sprake is van seksuele dienstverlening, was ruim twee derde (68%) bereid om medewerking te verlenen aan het onderzoek. Uiteindelijk hebben 364 van de (minimaal) 899 benaderde sekswerkers aan het onderzoek deelgenomen (40%). Het responspercentage varieerde tussen de brancheonderdelen.

Er zijn 101 interviews afgenomen met sekswerkers achter de ramen, 85 interviews met sekswerkers in clubs of privéhuizen, 71 interviews met escortwerkers (bedrijf of zelfstandigen), 57 interviews met thuissekswerkers, 36 interviews met sekswerkers in massagesalons en 14 interviews met overige sekswerkers (werkzaam op een tippelzone, in een SM-studio of via webcam).

De grote meerderheid van de geïnterviewde sekswerkers is vrouw (93%); vijf procent is man en twee procent is transgender.² De geïnterviewde mannelijke sekswerkers zijn werkzaam in de escort en als thuissekswerker. De meeste respondenten zijn tussen de 21 en 50 jaar, enkele respondenten zijn tussen de 18 en 21 jaar en een aantal is tussen de 50 en 70 jaar oud. Bijna de helft van de respondenten is in Nederland geboren (47%), ongeveer een op de vijf komt uit Oost-Europa (21%), vijftien procent komt uit Midden- en Zuid-Amerika en elf procent uit Azië.

Bevindingen

Sekswerk

Ruim een vijfde van de respondenten begon met sekswerk onder de 21 jaar (de laagste startleeftijd is 14 jaar). De gemiddelde startleeftijd is 28 jaar. Gemiddeld zijn sekswerkers 7,5 jaar aan het werk in de seksbranche. Dit gemiddelde lag in het onderzoek van 2006 veel lager; dit hangt samen met de lagere gemiddelde leeftijd van respondenten in dat onderzoek. Circa een op

---

² In het onderzoek van 2006 zijn in totaal elf mannelijke prostituees en geen transgenders geïnterviewd.

de tien is minder dan een jaar werkzaam als sekswerker, zes op de tien zijn langer dan vijf jaar aan het werk.

Gemiddeld werken respondenten 27 uur per week; ruim een derde geeft aan wekelijks minder dan 12 uur te werken. Het gemiddeld aantal werkuren per week lag in 2006 hoger dan nu (32 uur). Dit verschil wordt echter veroorzaakt doordat in het huidige onderzoek ook thuissekswerkers en zelfstandige escortwerkers die minder uur per week werken, zijn bevestigd. Verder melden respondenten achter de ramen het hoogste aantal gewerkte uren, respondenten in de escort het minst. Dit komt overeen met de bevindingen van het onderzoek van 2006.

- Redenen* Respondenten zijn als sekswerker begonnen omdat zij geld nodig hadden om zichzelf of hun familie te onderhouden, omdat het hen leuk leek of omdat zij dachten op die manier meer geld te verdienen dan via een andere baan. Een deel van de sekswerkers is met sekswerk begonnen omdat zij in financiële nood zaten (schulden) of geen andere baan konden krijgen. In een aantal gevallen is sprake van dwang door een persoon. Deze resultaten komen overeen met de resultaten uit het onderzoek van 2006.
- Stoppen* Veel sekswerkers denken er wel eens over na om te stoppen met sekswerk om andersoortig werk te gaan doen. Ruim de helft van de respondenten is minstens eenmaal gestopt met het sekswerk; in 2006 was dit aandeel lager (44%). Sekswerkers in clubs/privéhuizen geven het vaakst aan wel eens te zijn gestopt. Circa één op de drie sekswerkers die ooit stopten, is binnen een half jaar weer begonnen. Geldproblemen zijn de meest voorkomende redenen om weer te beginnen met sekswerk, net als in het onderzoek van 2006. Bijna de helft van de respondenten denkt er nooit over na om te stoppen met sekswerk.
- Arbeidsverleden* De grote meerderheid van de respondenten heeft voorheen in een andere branche dan de seksbranche gewerkt. Raamsekswerkers hebben vaker uitsluitend in de seksbranche gewerkt. Een kwart van de sekswerkers heeft op dit moment naast het sekswerk ook andersoortig werk. Dit percentage ligt hoger bij de escortwerkers en thuissekswerkers. De geïnterviewde sekswerkers in het onderzoek van 2006 hadden minder vaak (7%) een andere baan buiten de seksbranche. Dit verschil kan slechts gedeeltelijk verklaard worden doordat in het vorige onderzoek geen thuissekswerkers en zelfstandige sekswerkers in de escort zijn bevestigd.
- Arbeidsrelatie* Vier op de vijf sekswerkers zegt tevreden te zijn over hun huidige arbeidsrelatie. Er zijn weinig verschillen in tevredenheid tussen de brancheonderdelen. Het soort arbeidsrelatie van sekswerkers is afhankelijk van het brancheonderdeel waarin zij werkzaam zijn. Achter de ramen werken sekswerkers naar eigen zeggen als zelfstandige; datzelfde geldt voor thuissekswerkers. Sekswerkers in clubs, privéhuizen en massagesalons werken vooral via de opting-in regeling. Bij escort is sprake van de opting-in

regeling (bij bedrijven) of van werken als zelfstandige. In het onderzoek van 2006 zagen sekswerkers in clubs, privéhuizen en massagesalons zichzelf vaker als zelfstandige, terwijl sekswerkers in deze brancheonderdelen nu veelal zeggen via de opting-in regeling te werken.

Werkplek

De grote meerderheid van de geïnterviewde sekswerkers (88%) werkt het liefst op een werkplek waar de werkgever of de exploitant een vergunning heeft; meestal omwille van de veiligheid. De keuze voor een werkplek wordt veelal bepaald door de aantrekkelijkheid (plek lijkt leuk), de hogere inkomsten dan elders en vanwege een goede werkgever of exploitant. Gemiddeld werken sekswerkers ruim drie jaar op een werkplek. Dat is langer dan in het onderzoek van 2006 (gemiddeld 1,5 jaar), ook wanneer de groep thuissekswerkers en zelfstandige escortwerkers buiten beschouwing wordt gelaten. Het langere verblijf op een werkplek hangt wel positief samen met de hogere leeftijd van de respondenten in het huidige onderzoek (namelijk sekswerkers in massagesalons).

Circa een op de vijf respondenten heeft behalve de werkplek waar zij geïnterviewd zijn, ook nog een andere werkplek *binnen* de seksbranche. Met name sekswerkers in de escort en thuissekswerkers hebben relatief vaak nog een andere werkplek. Respondenten hebben tot op heden gemiddeld drie werkplekken in de seksbranche gehad. Te lage inkomsten op een werkplek, het uitproberen van een werkplek en problemen of ruzie met de werkgever of exploitant zijn voor sekswerkers redenen om van werkplek te wisselen. Deze redenen werden ook in het onderzoek van 2006 genoemd; problemen of ruzie met werkgevers kwam toen echter vaker als reden voor.

Verloop werk

Driekwart van de respondenten zegt tevreden te zijn over de wijze waarop hun werkzaamheden verlopen. Die tevredenheid heeft vaak te maken met de onafhankelijkheid in het beoefenen van het beroep, de goede relatie met collega's of goede werksfeer, en de eerlijke of goede relatie met de werkgever of exploitant. Genoemde redenen van ontevredenheid hebben geen betrekking op de arbeidsrelatie met de werkgever of exploitant, maar vooral op te lage inkomsten via het sekswerk. De helft van de ondervraagden zegt wel tevreden te zijn over de inkomsten; raamsekswerkers zijn het minst tevreden. In 2006 was een groter deel tevreden over de inkomsten dan nu; ook toen waren raamsekswerkers het minst tevreden.

Afspraken

Sekswerkers vinden het belangrijk om zelf te kunnen bepalen met welke klanten zij werken en wat zij vragen voor een bepaalde seksuele handeling. Zij maken daarnaast allerlei afspraken met hun werkgever of exploitant, bijvoorbeeld over de werktijden, de hygiëne van de werkplek en het al dan niet toestaan van alcohol- en drugsgebruik. Hoewel sommige sekswerkers zichzelf als zelfstandige zien, blijken zij in de praktijk niet altijd vrij te zijn om zelf te bepalen welk tarief zij vragen en wat hun werktijden zijn.

- Bejegening* Bijna alle sekswerkers vinden dat de bejegening van sekswerkers door maatschappelijke instanties een belangrijk aspect is waaraan gewerkt dient te worden. Ook vindt driekwart van de sekswerkers dat het imago van het beroep sekswerker bij organisaties/instellingen, maar ook bij burgers verbeterd dient te worden. De meeste respondenten zijn echter zelf vaak goed behandeld door diverse organisaties/instellingen in het afgelopen jaar. De meeste sekswerkers hebben het afgelopen jaar contact gehad met de GGD. Andere instanties waarmee heel wat sekswerkers contact hadden, zijn de zedenpolitie, huisarts, de Belastingdienst, de Kamer van Koophandel en de bank. Verhoudingsgewijs zijn sekswerkers minder te spreken over de manier waarop zij door de sociale dienst, UWV en de Belastingdienst zijn geholpen, maar ook bij deze instanties voelde ten minste twee derde zich goed behandeld. De wijze waarop sekswerkers zich bejegend voelen, komt overeen met de situatie in 2006.
- Begeleiding* Voor ondersteuning op het terrein van gezondheidszorg zeggen de meeste sekswerkers wel hun weg te vinden. In het geval van problemen met de werkgever of exploitant weten sekswerkers verhoudingsgewijs minder vaak waar zij terecht kunnen; datzelfde geldt voor het uitstappen uit de seksbranche. Nederlandse sekswerkers zijn doorgaans beter op de hoogte van waar zij voor ondersteuning terecht kunnen dan buitenlandse sekswerkers.
- Anonimiteit* De meerderheid van de sekswerkers vindt anonimiteit bij alle instanties en hulpverleners waarmee zij te maken hebben, belangrijk. Driekwart vindt het belangrijk dat hun werkzaamheden als sekswerker ook onbekend zijn voor familie, vrienden of kennissen.
- Gezondheid* Sekswerkers hebben over het algemeen een minder gezonde levensstijl dan de rest van de Nederlandse bevolking. Echter, vergeleken met de situatie in 2006 lijkt er sprake van een verbetering op het gebied van (minder) alcoholgebruik, (minder) roken, de tijd nemen om rustig te eten en regelmatig sporten. Gezondheidsproblemen waarmee sekswerkers het vaakst kampen, zijn gespannenheid of opgefokte gevoelens, somberheid en eenzaamheid. Gezondheidsproblemen worden minder gerapporteerd door respondenten werkzaam in massagesalons en vaker door respondenten in clubs/privéhuizen en in de escort. Meer dan één op de drie sekswerkers komt via het werk wel eens in aangrijpende situaties terecht, met als gevolg verontrustende gedachten of herinneringen hieraan en/of slaapproblemen. Bijna de helft van de sekswerkers zegt het werk soms emotioneel zwaar te vinden.
- Vrijwilligheid* Twee op de drie sekswerkers denken dat de meerderheid van de sekswerkers geheel vrijwillig werkt. Sekswerkers in clubs/privéhuizen en massagesalons denken relatief vaak dat dit het geval is. De term 'vrijwilligheid' is in de interviews niet nader toegelicht en kan door respondenten op verschillende manieren zijn geïnterpreteerd.

Verbeterpunten Een veilige en hygiënische werkplek en toegang tot goede gezondheidszorg zijn volgens (vrijwel) alle respondenten aspecten van de seksbranche die verder verbeterd kunnen worden. Ook hecht de meerderheid grote waarde aan de aanpak van de illegale seksbranche (80%), en de aanpak van gedwongen prostitutie, vrouwenhandel en loverboys (95%). Beide doelstellingen worden beoogd met de nieuwe wetgeving (Wrp). Een iets minder groot deel (72%) hecht belang aan de doelstelling om overal in Nederland hetzelfde beleid en dezelfde regels binnen de seksbranche te hanteren.

Conclusie

Hoewel de seksbranche op een aantal aspecten voor (verdere) verbetering vatbaar is, blijkt uit het voorliggende onderzoek dat de meeste sekswerkers tevreden zijn over hun arbeidsrelatie, het verloop van hun werkzaamheden en hun (eventuele) werkrelatie met een werkgever of exploitant. Deze conclusie trekken we op basis van de antwoorden van de geïnterviewde respondenten in de vergunde sector (en in zelfstandige escort en thuissekswerk). Het is mogelijk dat sekswerkers met positieve ervaringen zijn oververtegenwoordigd in het onderzoek, waardoor de resultaten een vertekend beeld zouden kunnen geven. Immers, sekswerkers met een *minder* sterke sociale positie zijn mogelijk minder snel bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Het risico van sociaal-wenselijke antwoorden van geïnterviewden hebben wij op verschillende manieren proberen te minimaliseren (zie hoofdstuk 1); dat hiervan in zekere zin toch sprake was, valt echter niet uit te sluiten.

Van misstanden of van gedwongen sekswerk lijkt geen of nauwelijks sprake onder de geïnterviewde sekswerkers. De indruk bestaat dat de geïnterviewden geheel of in ieder geval in grote mate vrijwillig werken. Wel ligt bij een deel van de sekswerkers een financiële noodzaak – zoals schulden – ten grondslag aan de keuze om als sekswerker aan de slag te gaan. Een deel van de sekswerkers werkt echter (ook) gewoon binnen de seksbranche omdat zij het werk leuk of spannend vinden.

Ondanks de vrijwilligheid van de uitoefening van het beroep sekswerker doen veel respondenten liever ander werk zodra dit mogelijk is. Dat blijkt ook uit de bevinding dat veel sekswerkers al eens gestopt zijn met sekswerk en/of erover nadenken om te stoppen. Respondenten die zijn gestopt met sekswerk, hebben dat vaak zonder professionele hulp of met hulp van het eigen netwerk gedaan; zij maakten nauwelijks gebruik van hulp van ondersteunende instellingen.

Over de bejegening door maatschappelijke instanties en hulpverleners zijn de meeste sekswerkers over het algemeen tevreden, maar deze kan wel (verder) verbeterd worden vinden zij. Wat betreft de gezondheid en welbevinden – en dan met name (on)gezond gedrag – is de positie van sekswerkers in vergelijking met die van de Nederlandse bevolking minder goed en voor verbetering vatbaar.